

האם תורתנו מיוסדת על 'גזענות'?

[פרשת ויקרא (שיחה 3) – נכתב ע"י הרב משה צוריאל, מתוך ספרו "אוצרות התורה".
בהנהגה. בהסכמת הרב, השיחה נערכה ע"י תלמידו, אך טרם הגיחה]

כאשר משה רבנו נלחץ לחפש זכויות כדי להציל את כלל ישראל מן הכחדה בעון העגל, לא מצא להם מליצת-יושר טובה מן "זכות אבות", ואמר: "זכור לאברהם ליצחק ולישראל עבדיך אשר נשבעת להם בך...". (שמות לב, יג). בכל פעם שהזכיר זכות זו, ענהו ה' "סלחתי, כדבריך". (מדרש דב"ר ג)
וכך גם אנו, כל צרה שלא תבוא עלינו, בזאת צפייתנו ותוחלתנו. (מדרש שהש"ר ב' (סוף אות ט) "משיח מן החלונות")

נצבת בפנינו בכל חריפותה השאלה העקרונית:

מהו ערכו של עבודת היחיד העובד ה', מול הכח הסגולי שיש לאומה בזכות מייסדי ואבות האומה?

מצד אחד.

בהקרבת הקרבנות במקדש-ה' כתוב: "דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם אדם כי יקריב מִכֶּם קרבן" (ויקרא א, ב, ו) וחז"ל דייקו: "מִכֶּם. ולא כולכם, להוציא את המשומד. (וע"פ צנזורא הדפיסו: המומר). מִכֶּם – בכם חֶלְקֵי, ולא פְּאוֹמוֹת" (חולין ה.). ומפרש רש"י: "מומר (צ"ל משומד, וכן להלן) אין מקבלין נדבתו. ומדכתיב האי מיעוטא בישראל ולא באומות, דכתיב איש איש מבית ישראל אשר יקריב קרבן, לרבות העכו"ם שונדרים נדרים ונדבות כישאל, וגבי דידהו לא כתיב מיעוטא "מן האדם" שכשרים מביאים ולא המומרין, שכולן (מן האומות) מתנדבין ומקבלין מהם".

ובאמת, פסוק מִלֵּא הוא בישעיה (נ, ז), "כי ביתי בית תפלה יִקְרָא לְכָל הָעַמִּים". (ואע"ג שאסור לגוים להכנס לתחום המקדש - הם מוסרים לכהנים, והכהנים מקריבים עבורם). [=כלומר, מן הנ"ל למדנו שאפילו גוי שייך בעבודת ה']

מצד שני.

בכל אופן יש פנים לכאן ולכאן. [=ביחס לגויים]. חז"ל הבחינו באופן-חד, מה בין ישראל לעמים. "זו מעלה יתרה יש בין ישראל לגרים...". (קידושין ע:.) שה' הוא לנו לאלהים עוד לפני כל מעשה טוב שנעשה, באהבה בלתי תלויה בדבר, אבל הגוי צריך להקדים מעשה טוב כדי שה' יהיה לו לאלהים. דבר זה מיוסד על סתרי תורה (זהר א, יג.) / וביותר במהר"ל (לאבות, דף יג, וכן בהקדמת "אור חדש", דף יג) / וכן ברמח"ל ("ידרך היי", ח"ב פ"ד סעיפים ב, ו-ט). / גם השכלתנים בארו הבדל גזעי זה. (הכוזרי א, קטו / וכן הרמב"ם ב"פירוש המשניות", על ב"ק פ"ד מ"ג, וכן במו"נ ג, סוף נא).

אבל סגולה זו "מלידה מבטן ומהריון" שיש לישראל איננו מבטל את "הדלת הפתוחה" שיש לפני כל גוי להתקבל ברצון לפני ה'. [5 מקורות לכך:]

א. "בא לְטָהֵר – מסייעין לו". (יומא לח:.)

ב. "אפילו גוי ועוסק בתורה, הרי הוא ככהן גדול". (ע"ז ג.)

ג. ואמר אליהו זכור לטוב: "מעיד אני עלי את השמים ואת הארץ, בין ישראל בין גוי... הכל לפי המעשה שהוא עושה, כך רוח הקודש(!) שורה עליו". (תנא דבי אליהו רבא, ט).

ד. וככל דברי הרמב"ם. (הלי מלכים, סוף פ"ח).

ה. ומפורש ב"ספר חסידים" (קטע שני"ח) – "נכרי הזריז בז' מצוות... אל תזלזלהו, אלא תכבדהו יותר מישראל שאינו עוסק בתורה".

ומכל מקום, צריכים אנו להטעים את ברכת "שלא עשני גוי" העומדת מעל ומעבר לכל בחירה חפשית שיש לכל בן אדם באשר הוא אדם.

התשובה לכך, כי ישנם ב' מעגלים בחיי האדם, **כללי ופרטי**. ישנם ב' מישורים שונים שאינם מתנגשים זה בזה, ושניהם אמת. הרי יש בעולם מינים וסוגים שונים. יש עניים ויש עשירים, יש גיבורים ויש חלשים. יש חכמים ויש טפשים. וטוב הדבר שיש בעולם מכל סוג. אילו יכולנו להפוך את כל העניים לעשירים, שוב היה ה' חייב לברוא עניים נוספים, כדי שנקיים בהם מצוות צדקה וחסד. אילו היו כל בני האדם חכמים, עדיין היה ה' חייב לברוא טפשים, כדי שהחכמים יטיבו אתם ללמדם חכמה.

ה' ברא שינויים עד אין-ספור בין אדם לחברו, והכל לצורך. ביטולם של השינויים היה מקלקל את התכנית האלהית. אבל אין זה אומר שיש עדיפות כלשהי של משהו על פני חברו לגבי קבלת השכר, כי השכר מגיע לפי המאמץ. ("לפום צערא אגרא", אבות, סוף פרק ה).

יכול להיות סנדלר בור העובד את ה' בכל יכולתו, והוא נכבד בבית דין של מעלה יותר מאשר איזה ראש ישיבה מבריק המזניח מלמלא תפקידו בנאמנות. (עיין סוף "מסילת ישרים") נכון שבמערכת המעמדות הקיימות בעולם הזה, ישנם חילוקי דרגות-כבוד בין זה לזה. אבל בעולם האמת כל אחד נידון לפי מיטב השתדלותו בעבודת ה', וגם האדם הנראה ירוד (בעיני הבריות) יוכל לעלות ברוממות נפשית מעל ומעבר לכל "החשובים" שבדור. נביא 2 דוגמאות –

- מכבדים את **הכהן** לכל דבר שבקדושה, לפני הלויים והישראלים. – אבל האם זה קובע את ערכו האישי בעיני ה'? הכל תלוי בטיב עבודתו את ה'.
- הנה האיש קודם לאשה לגבי כמה וכמה הלכות. (עיין לדוגמא הוריות יג.). אבל מי לא יודע ש"בזכות נשים **צדקניות** שהיו באותו הדור נגאלו ישראל ממצרים" (סוטה יא:). וזה למרות שהיו שם עמרם, נחשון, ומשה ואהרן! ובכל זאת, רק בזכות הנשים. כך אסתר הצילה את עם ה' בימי אחשוורוש, ויהודית בימי הולופרנוס (חנוכה). ומפורש אמרו "גדולה הבטחה שהבטיחה לנשים יותר מן האנשים" (ברכות יז.). אמנם בעולמנו הממוסד (בעולם הזה) הגברים עדיפים מהנשים. אך בעולם הנשמות ולגבי השכר הנצחי, בהחלט יכול להיות שאשה תהיה יקרה וחשובה יותר מכל הגברים. וגם לגבי קבלת תפילות ראינו את ההבדל בין אבא חלקיה לאשתו. (תענית כג: עיי"ש הסיבה לכך).

ועל כן, **גוי** יכול לזכות ולהוליד בנים כמו **רבי עקיבא, רבי מאיר, שמעיה ואבטליון**. (גיטין נז:).
טענת האוילים שתורתנו 'גזענית' אינה אמת, אפילו לפי הבנתם.

במילון 'אבן-שושן' 'גזענות' מוגדרת כך:

"ההשקפה שקיים גזע עליון הרשאי לנצל ולשעבד את שאר הגזעים שהם נחותים ממנו".

אבל היודע את ההלכות המרובות המצוות להעניק יחס הוגן לגוי, מבין שאין לנו כל רשות להציק לאחד מהם (שלא בשעת מלחמה). (6 מקורות לכך):

1. לגזול ממון מן הגוי – **אסור**. (שוי"ע חו"מ סי' שמח).
2. גנבת דעתו, **אסורה**. (חולין צד).
3. גם לצער אותו **אסור**, ככל דיני צער בעלי חיים. וכל זה חוץ מאיסור חילול ה', לבל ידברו רע על תורת ישראל. (ועיין ירושלמי ב"מ ב,ה - מעשה בר' שמעון בן שטח שהחזיר אבדה לגוי בהסבירו כי רצונו לשמוע הפתגם "ברוך **אלוהיהם של היהודים**" יותר מכל שכר שבעולם. וכך נפסק בשו"ע חו"מ רסו, א, ובלבד שכוונתו תהיה לקדש שם שמים).
4. חז"ל הרבו לחנך אותנו על כבוד הבריות (כולל אוה"ע) **כמפורש ברמב"ם** (הל' סנהדרין, כד, ט) – "ואל יהיה כבוד הבריות קל בעיניו... וכל שכן כבוד בני אברהם יצחק ויעקב" הרי שהם שני דינים נפרדים, גם לכלל הבריות וגם לבני אברהם יצחק ויעקב.

5. וכן מפורש במדרש כאשר ר' אלעזר בן שמוע ראה אניה טובעת ואחד מהנכרים ניצול והגיע לחוף ללא לבוש וללא מזון, ופנה אליו הנכרי "את חכים ביקרי דברייתא" ומיד הוא העניק לו תמיכה.

(קוה"ר יא, על הכתוב "שלח לחמד").

6. וכן מצאנו במדרש אחר, כאשר חיילי ישראל נלחמו עם מדין (נקמה על שגרמו שימותו עשרים וארבעה אלף

מבחורי ישראל בגלל זימתם. זאת עשו ע"י מנהג הגוים שהיה לשלוח בנות מקושטות היושבות בקובות שבשדה הקרב כדי להחליש רוח הקרב של האויב. "בשעה שהיו נכנסים (חיילי ישראל) זוגות זוגות (=לא הלכו בודדים, כדי שישמרו איש על רעהו) אצל האישה, היה אחד מהם מְפַחֵם פניה (=בפיח כבשף), ואחד מהם מפרק נזמיה (=הכל כדי שלא יתפתו אחריהן) והיו אומרות להן, אין אנו מבריותיו של הקב"ה שתעשו לנו כד? והיו ישראל אומרים להן, לא דייכם שנטלנו שלנו (=נענשנו) מתחת ידיכן?" (מדרש שהש"ר ו, על הכתוב "שינך כעדר הרחלים"). ומאחר

שהביאו חז"ל טיעון זה של בנות מדין, שאין להשחיר ולכער את יופי פניו של אדם, ואפילו גוי, משום שהוא בריה של הקב"ה, הרי שטיעון זה יש בו מן האמת. ואילולא שהיה נימוק של ממש - שלא יכשלו שוב - לא היה מותר לנהוג כן. וממילא שמענו שיש לשמור על כבוד הבריות. וכך כתב הרמ"ק: "לכבוד הבריות כולם, אחר שיכיר בהם מעלת הבורא אשר יצר את האדם בחכמה, ויראה בעצמו שהרי הם נכבדים מאד מאד, שנטפל יוצר הכל החכם הנעלה-על-כל בבריאתם. ואילו יבזה אותם ח"ו, נוגע בכבוד יוצרם" ("תומר דבורה", סוף פ"ב וכן כתב מהר"ל, על אבות, פרק א, על דברי ר' יהושע בן פרחיה, "מי שאוהב את ה' יתברך, אוהב את הבריות שהם בראוי יתברך").

כל האמור לעיל הוא במישור הפרטי והאישי.

אבל במישור הלאומי והכללי, ודאי ישנו הבדל תהומי בין ישראל לעמים.

"והייתם לי קדושים... ואבדיל אתכם מן העמים להיות לי". (ויקרא כ, כו).

"והייתם לי סגולה מכל העמים". (שמות יט, ה).